

ראשי פרקים

נושא	עמודים
מבוא	
א. סקירה ספרותית	
1. כשלי החינוך הממלכתי	4
2. החינוך בחברה הבדואית	4-5
ב. הישגים של בנות בדואיות במבט השוואתי	6-9
ג. דיון בממצאים	10-11
ד. חסמים בחינוך נשים בדואיות	11-15
ה. אופני התמודדות אפשריים: מדינה, חברה, פרט	15-16
סיכום	17-18
דעה אישית	19
ביבליוגרפיה	20-21

מבוא

אני בת למגזר הבדואי ונחשפתי בעצמי - ואני עדיין נחשפת - לפערים, בין החינוך במגזר היהודי, לבין החינוך במגזר הבדואי. אני יודעת איזה מאמץ השקעתי כדי להגיע להשכלה גבוהה ואני רואה שהרבה בנות מהשבט שלי לא מצליחות לעבור את החסמים שעברתי, כי בערך מחצית מהבנות לא נשלחות ללימודים בתיכון. המשמעות היא שגוזרים עליהן חיים של עוני ובורות, בלי לתת להן הזדמנות להוכיח את היכולות שלהן.

חשוב בעיני לחקור את תמונת המצב בחינוך הערבי ולזהות את החסמים המרכזיים העומדים בפני הנערה הבדואית כיום ואת הדרכים בהן היא יכולה להתמודד עם קשיים אלה ולצאת מהם אל השכלה גבוהה ואיכות חיים גבוהה, בלי לפגוע במסורת התרבותית הבדואית. חשוב לחקור את השפעת השיגי החינוך הבדואי על ממוצע ההישגים הארצי ולבחון את הגורמים לבעיה ואת הדרכים לפתרון.

שאלת המחקר: מהם ההישגים הלימודיים של בנות בחברה הערבית והבדואית, בהשוואה לבנים בחברה הערבית ולבנות בחברה היהודית, וכיצד אפשר להתמודד עם הפערים?

שאלות המשנה:

א. מהם ההישגים בבגרות ובהשכלה גבוהה של בנות בחברה הבדואית, בהשוואה להישגי הבנות בחברה הערבית והיהודית ולהישגי הבנים בחברה הבדואית?

ב. מהם הגורמים לפערים שנמצאו בין הקבוצות? (קשיי הבנות הבדואיות. ראיון עם נשים

ג. מהם אופני ההתמודדות הרצויים עם פערים אלו? (מערכת החינוך, רשויות מקומיות, בנות בדואיות, עמותות)

שיטת המחקר שלי היא איכותנית ואבחן את השאלות בניתוח תוכן של מאמרים מתחום החינוך הפורמלי והחינוך הערבי. אשתמש בניתוח מחקרים שנערכו ע"י חוקרים בכירים מהחברה הערבית ומדוחות ומחקרים של מכוני מחקר כמו מרכז אדווה והמרכז לחקר החברה הבדואית.

א. סקירה תיאורטית

1. כשלי החינוך הממלכתי בהקשר לחברה הבדואית

אבו סעד, (2004) טוען שלמרות ריבוי זרמים במערכת החינוך ומראית עין של פלורליזם והתאמה לשוניות ותרבותיות לחברה הערבית – מערכת החינוך היא חד תרבותית ולא רב תרבותית. לחינוך הממלכתי הערבי אין אוטונומיה, הוא מנוהל על ידי מנהלים יהודים, מדיר את הערבים משותפות בתהליך קביעת המדיניות ומשרת את האינטרסים של המשרד ולא את הצרכים החברתיים, התרבותיים והחינוכיים המיוחדים של הערבים בכלל והבדואים בפרט; אוכלוסייה אותה הוא אמור המשרד לשרת. המדינה מחויבת לתרבות המערב מתעלמת מהשפה, ההיסטוריה והתרבות הערבית ומשתמשת במערכת החינוך כאמצעי לחץ על האוכלוסייה הבדואית כדי להעבירה ליישובי קבע. בנוסף, קיים עדיין פיקוח ביטחוני על אישור מנהלים ומורים לניהול והוראה, באופן המאפשר הרחקה שלהם ממערכת החינוך וחמור יותר, הערבים מוצגים בספרי הלימוד כעוינים למדינה. אלחאגי (1996) מסכם שמערכת החינוך הערבית שימשה ומשמשת בידי המדינה כמנגנון לשליטה של הרוב היהודי במיעוט הערבי.

2. החינוך בחברה הבדואית

החברה הבדואית נוודת ועוברת שינויים דרמטיים בחמישים השנים האחרונות: מחברה נוודית מסורתית לחברה העוברת תהליכי עיור, לא בהכרח בהקשר למגורי קבע, אלא ביחס למעמד האישה, השכלה גבוהה, חלוקת עבודה כלכלה ושוק התעסוקה.

בעבר, מערכת החינוך הבדואית לא הקימה בתי ספר בשל האופי הנומדי ורוב החינוך היה לא פורמלי ונרכש מתוך התבוננות והשתתפות פעילה בחיי היום יום. רק עם המנדט הבריטי על א"י שוכנעו השייכים לשלוח את ילדיהם לב"ס, אבל הנוכחות הייתה מעטה ואחוז הלומדים היה מזערי. עם הקמת המדינה וחקיקת חוק חינוך חובה ב 1949 הפך חוק חינוך החובה בין גילאי 6 ל 13, אבל דור שלם של החברה הבדואית לא זכה לגישה כלשהי לחינוך פורמלי בשנים אלה כי המדינה נתנה עדיפות לקליטת עולים יהודים ולא התפתחה ליישם החוק ביישובים הבדואים המפוזרים. גם בקרב האוכלוסייה הבדואית הייתה אדישות לחינוך ובתנאי ממשל צבאי עד 1966 היו רשומים 350 תלמידים בלבד מתוך כ 2000 בגיל חינוך חובה (אבו סעד, 2004). מאוחר יותר חל חינוך חובה עד כיתה י', אבל על בתי ספר ביישובים המוכרים בלבד (ללא תאריך, Saad).

אבו-עסבה (2003) טוען שבעשורים האחרונים החינוך נחשב בעיני החברה הבדואית כלי מרכזי לקידום חברתי וכלכלי של כל הבדואים. ובעשרים השנים האחרונות, החברה הבדואית שולחת בצורה סדירה מסיבית את ילדיה למערכת החינוך. ההסבר: אחרי 1967 ועם החשיפה לחברה היהודית והמפגש עם בני משפחה בגדה וברצועת עזה, גברה בקרב הבדואים ההכרה בחשיבות החינוך והם החלו לדרוש את מימוש חוק חינוך חובה: ב-1965 למדו 1,100 תלמידים, ב 1968 10,762 ב 2002 כבר למדו 32,100 תלמידים ב 70 בתי"ס. עם זאת, היעדר מנגנונים לאכיפת חינוך חובה במגזר הבדואי מגדיל מאוד את הנשירה מבתי"ס והגיע ל 40% ב 2001 לעומת 15% במגזר היהודי (אבו סעד, 2004). ההישגים הלימודיים נמוכים: שיעור הניגשים לבגרות בקרב הבדואים מקבוצת הגיל (2010-2011) עמד על 55.4% בלבד, בהשוואה ל 70.2% בקרב הלא יהודים ו 88.5% בקרב היהודים. שיעור הזכאים לתעודת בגרות מלאה ב 2014 היה נמוך מזה של המגזר היהודי: 35.4% לעומת 50.8%.